

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 16992

Tarih : 13.03.2026

10/3934

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AIHM) ve Anayasa Mahkemesi (AYM) tarafından verilen ihlal kararlarının uygulanmaması sorununun nedenlerinin ve sonuçlarının incelenmesi: bu durumun hukuk devleti ilkesi, kuvvetler ayrılığı dengesi, yargı bağımsızlığı, temel hak ve özgürlüklerin korunması ile Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler kapsamındaki yükümlülükleri üzerindeki etkilerinin araştırılması; AIHM ve AYM kararlarının iç hukukta etkin biçimde uygulanmasını sağlayacak yasal ve kurumsal mekanizmaların belirlenmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

Nevroz Uysal ASLAN

Şırnak Milletvekili

GEREKÇE

Bir hukuk devletinin en temel ölçütlerinden biri, yargı kararlarının bağlayıcılığı ve uygulanmasıdır. Yargı kararlarının uygulanmadığı bir düzende hukukun üstünlüğünden söz etmek mümkün değildir. Türkiye’de ise Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi tarafından verilen ihlal kararlarının uygulanmaması veya etkisiz bırakılması, hukuk devleti ilkesinin işleyişini doğrudan etkileyen yapısal bir sorun haline gelmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi istatistikleri, sorunun yapısal boyutunu açık biçimde göstermektedir. 31 Aralık 2025 itibarıyla AIHM önünde Türkiye aleyhine bekleyen başvuru sayısı 18.464’tür ve bu sayı ile Türkiye Avrupa Konseyi üyesi devletler arasında ilk sırada yer almaktadır. Ayrıca 2025 yılı içinde Türkiye hakkında 6.743 yeni başvuru kaydedilmiştir. Bu veriler, Türkiye’de hak ihlallerinin münferit olayların ötesine geçtiğini ve iç hukuk mekanizmalarının ihlalleri gidermede yeterince etkili işlemediğini göstermektedir.

Nitekim sorunun boyutu yalnızca başvuru sayılarında değil, verilen kararların uygulanma süreçlerinde de görülmektedir. AIHM kararlarının uygulanmasını izleyen bağımsız bir sivil toplum ağı olan European Implementation Network tarafından yayımlanan izleme verilerine göre Türkiye hakkında uygulanması bekleyen 137 grup dosya AIHM kararı bulunmaktadır. Önde gelen davalarda kararların uygulanması için geçen ortalama süre 7 yıl 5 olup, son on yılda açılan davaların ise %59’u halen sonuçlandırılmamış durumdadır.

Bu verilerin ortaya koyduğu tablo, sorunun yalnızca istatistiksel bir yoğunluktan ibaret olmadığını; farklı alanlara yayılan geniş kapsamlı hak ihlallerine işaret ettiğini göstermektedir. Siyasetçiler hakkında verilen kararlar, faili meçhul dosyaların kapatılması, ifade özgürlüğü davaları, gazeteciler ve akademisyenlere ilişkin ihlal kararları, KHK ile ihraç edilen kamu görevlilerinin başvuruları, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezalarına ilişkin kararlar ve bireysel özgürlük alanına ilişkin çok sayıda ihlal kararı birlikte değerlendirildiğinde; ortaya çıkan tablo Türkiye’de yargı kararlarının bağlayıcılığı ilkesini zedeleyerek anayasal düzenin temel dengesinde de ciddi bir kırılmaya işaret etmektedir.

Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne taraf bir devlet olarak AIHM kararlarını uygulamakla yükümlüdür. Aynı şekilde Anayasa’nın 153. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesi kararları yasama, yürütme ve yargı organlarını bağlamaktadır. Buna rağmen hem

AİHM hem de AYM kararlarının uygulanmaması veya etkisiz bırakılması, anayasal düzenin temel ilkeleriyle açık bir çelişki yaratmaktadır.

Özellikle siyasi davalarda verilen AİHM kararlarının uygulanmaması bu tartışmayı daha da derinleştirmiştir. Aysel Tuğluk, Figen Yüksedağ, Selahattin Demirtaş hakkında verilen ihlal kararlarında AİHM, tutuklamaların siyasi amaç taşıdığını ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin temel maddelerinin ihlal edildiğini açık biçimde tespit etmiştir.

Benzer şekilde Osman Kavala hakkında verilen AİHM kararının uygulanmaması Avrupa Konseyi tarihinde nadir başvuru bir mekanizmanın işletilmesine ve Türkiye hakkında ihlal prosedürü başlatılmasına neden olmuştur.

Anayasa Mahkemesi kararlarının uygulanmaması meselesi de benzer biçimde ciddi bir anayasal tartışma yaratmıştır. Özellikle milletvekili seçilmesine rağmen tahliye edilmeyen Can Atalay hakkında verilen AYM kararının uygulanmaması, yüksek yargı organları arasında bir yetki krizine yol açmış ve anayasal düzen açısından önemli bir kırılma yaratmıştır.

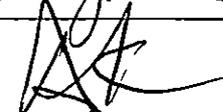
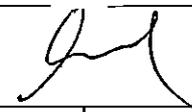
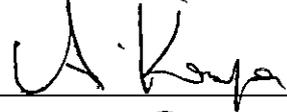
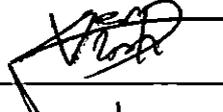
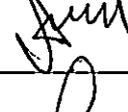
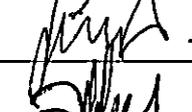
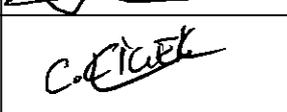
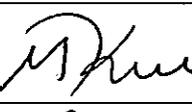
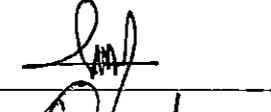
Öte yandan OHAL döneminde çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnamelerle yüz binlerce kamu görevlisinin ihraç edilmesi ve bu süreçte ortaya çıkan geniş kapsamlı hak ihlalleri, AYM ve AİHM önünde binlerce başvuruya konu olmuştur. KHK süreçlerinin yarattığı ekonomik, sosyal ve hukuki sonuçlar yalnızca bireylerin mesleki hayatlarını değil; kamusal yaşama katılım imkanlarını da ciddi biçimde sınırlamış ve geniş kesimler açısından "sivil ölüm" olarak tanımlanan bir tablo ortaya çıkarmıştır.

AİHM kararlarının uygulanmaması meselesinin bir diğer önemli boyutu ağırlaştırılmış müebbet hapis cezalarına ilişkin "umut hakkı" kararlarıdır. Mahkeme, 18 Mart 2014 tarihli Öcalan v. Türkiye (No.2) kararında "ölünceye kadar infazın" gözden geçirilmesine imkan tanımayan sistemin "umut hakkını" yok ettiğini ve bu nedenle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. maddesi kapsamında insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele oluşturduğunu tespit etmiştir. Benzer nitelikteki değerlendirmeler daha sonra Hayati Kaytan, Emin Gurban ve Civan Boltan başvurularında da yinelenmiştir. Buna rağmen söz konusu kararların üzerinden uzun yıllar geçmiş olmasına karşın bu ihlalleri ortadan kaldıracak yasal düzenlemeler yapılmamış; ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının "ölünceye kadar infaz rejimi" olarak uygulanmasına devam edilmiştir.

Öte yandan Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde kurulan Millî Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu tarafından hazırlanan raporda da AİHM ve AYM kararlarına uyumun hukuk devleti açısından taşıdığı önem vurgulanmıştır. Raporda Anayasa Mahkemesi kararlarının yasama, yürütme ve yargı organlarını bağladığı açık biçimde ifade edilmekte ve AİHM ile AYM kararlarına eksiksiz uyumu sağlayacak mekanizmaların güçlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Komisyon raporu ayrıca barış, demokratikleşme ve toplumsal uzlaşma bağlamında yürütülen tartışmaların hukuk zeminiyle ilişkilendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu bağlamda AİHM kararlarının uygulanması meselesi yalnızca hukuki bir yükümlülük değil; aynı zamanda Türkiye’de demokratikleşme ve toplumsal barış süreçleri açısından da önemli bir mesele olarak ortaya çıkmaktadır.

Dolayısıyla Türkiye’de yargı kararlarına uyulmaması sorunun nedenlerinin ve sonuçlarının bütün boyutlarıyla araştırılması; yargı kararlarının uygulanmasını engelleyen yapısal sorunların ortaya konulması; yasama, yürütme ve yargı organları arasındaki ilişkiler bakımından ortaya çıkan sorunların incelenmesi ve AİHM ile AYM kararlarının iç hukukta etkin biçimde uygulanmasını sağlayacak mekanizmaların belirlenmesi amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kapsamlı bir araştırma yapılması zorunlu görülmektedir.

1	SÜMEYYE BOZ ÇAKI	MUŞ	
2	AYTEN KORDU	TUNCELİ	
3	SERHAT EREN	DİYARBAKIR	
4	DİLAN KUNT AYAN	ŞANLIURFA	
5	GÜLCAN KAÇMAZ SAYYİĞİT	VAN	
7	ÖMER FARUK GERGERLİOĞLU	KOCAELİ	
8	ADALET KAYA	DİYARBAKIR	
9	VEZİR COŞKUN PARLAK	HAKKARİ	
10	ALİ BOZAN	MERSİN	
11	SALİHE AYDENİZ	MARDİN	
12	GÜLDEREN VARLI	VAN	
13	BERİTAN GÜNEŞ ALTIN	MARDİN	
14	BERDAN ÖZTÜRK	DİYARBAKIR	
15	ZEYNEP ODUNCU KUTEVİ	BATMAN	
16	CENGİZ ÇİÇEK	İSTANBUL	
17	MEHMET KAMAÇ	DİYARBAKIR	
18	SABAHAT ERDOĞAN SARITAŞ	SİİRT	
19	GEORGE ASLAN	MARDİN	
20	MEHMET ZEKİ İRMEZ	ŞIRNAK	